

2026-03-17

Styrelsen för Stockholm Avfall AB

Stockholm Vatten och Avfall ABs yttrande om stadsrevisionens fördjupande granskning av "Att motverka arbetslivskriminalitet"

FÖRSLAG TILL BESLUT

Styrelsen föreslår besluta

att godkänna bolagets förslag till åtgärder utifrån lämnade rekommendationer och överlämna svaret till revisionskontoret.

Christian Rockberger
Verkställande direktör

Lisbeth Gatenborg
Stabschef
VD-stab

Bilaga: Revisionsrapport nr 7 2025 Att motverka arbetslivskriminalitet– Rapport från Stadsrevisionen

Sammanfattning

I rapporten RVK 2025/71, redovisar revisionskontoret resultat och bedömningar från "Att motverka arbetslivskriminalitet". Den 27 januari 2026 lämnade Revisionskontoret över rapport till Stockholm Vatten och Avfall för yttrande senast den 30 april 2026.

Arbetslivskriminalitet är en form av välfärdsbrottslighet där en verksamhetsutövare på ett otillbörligt och medvetet sätt bryter mot regler eller avtal i arbetslivet, med följden att arbetstagare utnyttjas eller konkurrensen snedvrids. Byggbranschen pekas ut som en hög-riskbransch för arbetslivskriminalitet. Revisionskontoret har därför granskat Stockholm Vatten och Avfall AB i syfte att bedöma om arbetslivskriminalitet i byggprojekt före-byggs och upptäcks.

Bakgrund

Årligen prövar lekmannarevisorn om bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om bolagets interna kontroll är tillräcklig. Den årliga revisionen omfattar granskningar och bedömningar inom områdena: Verksamhet och ekonomi, Intern kontroll och fördjupad granskning.

Revisionen har utförts enligt aktiebolagslagen, kommunallagen, andra tillämpliga lagar, god revisionssed i kommunal verksamhet och kommunens revisionsreglemente samt utifrån bolagsordning och fastställda ägardirektiv. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge en rimlig grund för bedömning av bolagets verksamhet.

ÄRENDET

Sammanfattning av granskningsresultat samt bolagets analys och kommentar till åtgärder.

Bolagets analys och bedömning

Fördjupade granskningar

Nedan sammanfattas revisionens rekommendationer utifrån den fördjupade granskningen som avser "Att motverka arbetslivskriminalitet" som genomförts under 2025 samt innevarande år.

Revisionskontorets bedömning

Revisionskontorets samlade bedömning är att nämnden och bolaget delvis säkerställer att arbetslivskriminalitet i byggprojekt förebyggs och upptäcks. För att stärka arbetet behöver bland annat systematik i uppföljning och kontroller av arbetsrättsliga avtalsvillkor utvecklas. Såväl nämnden som bolaget för diskussioner om hur arbetet för att motverka arbetslivskriminalitet ska stärkas. Bolagets arbete har kommit väsentligt längre när det gäller avfallsområdet än när det gäller vattenområdet.

Både nämnden och bolaget utformar i huvudsak sina entreprenadavtal för byggprojekt så att arbetslivskriminalitet kan förebyggas och beivras. Avtalens utformning säkerställer att det är möjligt att följa upp och kontrollera avtalsvillkor. Dessa har dock inte anpassats utifrån risker i enskilda projekt.

Både nämnden och bolaget behöver stärka uppföljningen av att arbetslivskriminalitet inte förekommer under avtalstiden. De kontroller som genomförs behöver anpassas efter riskbild avseende arbetslivskriminalitet. Det saknas även planer för uppföljning och anvisningar som stöd för projektledarens arbete med att genomföra kontroller. Revisionskontoret konstaterar också att varken nämnden eller bolaget använder avtalad möjlighet att ta del av underlag och dokumentation från leverantörers kontroller av exempelvis arbetsrättsliga villkor eller arbete mot korruption.

Revisionskontoret rekommenderar Stockholm Vatten och Avfall AB att:

- Säkerställa att uppföljning och kontroller av arbetsrättsliga avtalsvillkor anpassas utifrån riskbild och behov.
- Säkerställa att uppföljning och kontroll av arbetsrättsliga avtalsvillkor genomförs systematiskt och dokumenteras.

Bolagets åtgärder:

Bolaget delar revisionskontorets övergripande bild av att det finns behov av att stärka arbetet mot arbetslivskriminalitet inom organisationen, och har i verksamhetsplanen för 2026 flera planerade aktiviteter inom inköps- respektive projektverksamheterna.

Övergripande

I linje med förväntningarna i kommunfullmäktiges program för inköp och utvecklingen inom inköpskategoriarbetet har avtalsuppföljningen inom bolaget har under de senaste åren utvecklats på flera sätt och inköpsenheten håller ihop och styr arbetet med den övergripande uppföljningen.

I arbetet med att säkerställa att stadens upphandlade aktörer inte bidrar till brottslighet ställer bolaget krav vid upphandlingstillfället på att personer i ledande ställning hos anbudsgivarna inte varit dömda för viss typ av allvarlig brottslighet, såsom exempelvis miljöbrott, skattebrott, korruption, bedrägeri eller annan typ av organiserad brottslighet. Vidare kontrolleras samtliga leverantörer vid minst ett tillfälle per år avseende vissa typer av skattebrott och andra oegentligheter. För avtal som är verksamhetskritiska för bolagets verksamhet eller avtal inom branscher där det finns kännedom om att risken för oegentligheter är hög genomförs mer omfattande avtalsförvaltning med regelbundna träffar med leverantörerna.

Arbetsrättsliga kontraktsvillkor ställs i samtliga upphandlingar där bedömningen är att det är behövligt. Som exempel ställs krav på minimilön, semester och arbetstid i bolagets entreprenadkontrakt både inom bygg- och anläggningsområdet.

Bland bolagets samlade aktiviteter genomförda under 2025 och i planeringen för 2026 är det ett flertal som har koppling till och bidrar till att stärka arbetet mot arbetslivskriminalitet och välfärdsbrott i bolagets bygg- och anläggningsprojekt. Inom inköpsverksamheten har ett flertal utredningar påbörjats och kommer att slutföras under 2026:

Utreda förutsättningarna för deltagande i rättvist byggande

Under 2025 har utredning genomförts avseende förutsättningar och konsekvenser för bolaget av att delta i Rättvist byggande. Beslut kommer att fattas under början av 2026.

Utreda och se över avtalsuppföljning inom bygg- och anläggningsentreprenader

Inom inköpsverksamheten är det under 2026 bland annat fokus på att slutföra påbörjade riskanalyser och utreda förutsättningarna för krav på arbetsrättsliga villkor inom olika inköpsområden. Genom detta ges möjlighet att anpassa krav, åtgärder och uppföljning efter riskbilden i en enskild kategori, avtal eller projekt. Avseende entreprenader kommer utredningen att slutföras under första kvartalet 2026. Utredningen syftar till att se över och bidra till att stärka uppföljningen av entreprenader, uppföljning är en av de viktigaste aktiviteterna kopplat till att motverka arbetslivskriminalitet.

Utredning avseende samordnade stickprovskontroller av avtal

Utredning om förutsättningar och konsekvenser av att ge inköpsenheten ett samordnat ansvar för stickprovskontroller för bolaget i syfte att ytterligare förstärka bolagets arbete med avtalsuppföljning. Bolaget har en omfattande projektverksamhet och det kan finnas organisatoriska, styrningsmässiga och ekonomiska fördelar av en sådan ansvarsfördelning.

Se över hur och på vilket sätt vi dokumenterar underentreprenörer

Utredning samt efterföljande beslut kring hur bolaget säkerställer uppföljning av UE.

Inom projektverksamheten kommer kunskapshöjande insatser om arbetslivskriminalitet och välfärdsbrott och på vilka sätt de kan motverkas att genomföras, parallellt med att nya rutiner och instruktioner för systematisk uppföljning av avtalsvillkor och krav implementeras.

Målsättningen är därefter att projektledare i minst sju av bolagets bygg- och anläggningsprojekt genomför uppföljning av krav kopplat till arbetslivskriminalitet under 2026, därefter kan rutinerna sägas vara implementerade och ansvariga chefer säkerställer och följer upp att rutinerna följs och att uppföljning genomförs och dokumenteras enligt instruktion kommande år.

SLUT

Stockholms
stad

Att motverka arbetslivskriminalitet

Revisionsår 2025, nr 7

Stadsrevisionen

Dnr: RVK 2025/71

Stadsrevisionen i Stockholms stad är kommunfullmäktiges kontrollinstrument för att granska den verksamhet som bedrivs av stadens nämnder och bolag. På stadens webbplats, start.stockholm/revision, finns revisionsrapporter publicerade. För att prenumerera på stadsrevisionens informationsbrev, uppge e-postadress till revision.rvk@stockholm.se.

Till

Exploateringsnämnden
Stockholm Vatten och Avfall AB
Kommunstyrelsen

Att motverka arbetslivskriminalitet

Revisorsgrupp 1 har den 27 januari 2026 behandlat bifogad revisionsrapport (7).

Byggbranschen identifieras som en bransch med hög risk för välfärdsbrottslighet. Stadsrevisionen har därför granskat hur exploateringsnämnden och Stockholm Vatten och Avfall AB arbetar för att motverka arbetslivskriminalitet i byggprojekt.

Granskningen visar att det är angeläget att arbetet för att motverka arbetslivskriminalitet utvecklas och stärks. Vi revisorer anser att det är nödvändigt att uppföljning och kontroller utförs utifrån de risker som identifierats.

Vi hänvisar i övrigt till rapporten och överlämnar den till exploateringsnämnden, bolagsstyrelsen för Stockholm Vatten och Avfall AB samt kommunstyrelsen för yttrande. Yttrande och justerat protokollsutdrag ska ha inkommit till revisorsgrupp 1, revision.rvk@stockholm.se, senast den 30 april 2026.

På revisorernas vägnar

Bo Ringholm
Ordförande

Therese Kandeman
Sekreterare

Innehåll

Att motverka arbetslivskriminalitet

1.	Samlad bedömning och rekommendationer.....	1
2.	Inledning	2
2.1	Motiv till granskning	2
2.2	Syfte och revisionsfrågor	2
2.3	Omfattning.....	3
2.4	Revisionskriterier	3
2.5	Metod	4
3.	Styrning för att motverka arbetslivskriminalitet	5
3.1	Övergripande styrning.....	5
3.2	Kommunstyrelsen	6
3.3	Nämndens och bolagets styrning	6
3.4	Revisionskontorets bedömning.....	8
4.	Krav i entreprenadavtal	9
4.1	Avtalsutformning	9
4.2	Krav på betalning av skatter och avgifter.....	9
4.3	Krav på arbetsrättsliga villkor.....	10
4.4	Krav på arbetsmiljö	10
4.5	Krav mot korruption.....	11
4.6	Revisionskontorets bedömning.....	11
5.	Uppföljning och kontroller av avtalskrav	12
5.1	Plan för uppföljning	12
5.2	Kontroll av betalning av skatter och avgifter	12
5.3	Kontroll av arbetsrättsliga villkor	13
5.4	Kontroll av arbetsmiljö.....	14
5.5	Kontroll av arbete mot korruption.....	14
5.6	Revisionskontorets bedömning.....	14

1. Samlad bedömning och rekommendationer

Arbetslivskriminalitet är en form av välfärdsbrottslighet där en verksamhetsutövare på ett otillbörligt och medvetet sätt bryter mot regler eller avtal i arbetslivet, med följderna att arbetstagare utnyttjas eller konkurrensen snedvrids. Byggbranschen pekas ut som en högriskbransch för arbetslivskriminalitet. Revisionskontoret har därför granskat exploateringsnämnden och Stockholm Vatten och Avfall AB i syfte att bedöma om arbetslivskriminalitet i byggprojekt förebyggs och upptäcks.

Revisionskontorets samlade bedömning är att nämnden och bolaget delvis säkerställer att arbetslivskriminalitet i byggprojekt förebyggs och upptäcks. För att stärka arbetet behöver bland annat systematik i uppföljning och kontroller av arbetsrättsliga avtalsvillkor utvecklas. Såväl nämnden som bolaget för diskussioner om hur arbetet för att motverka arbetslivskriminalitet ska stärkas. Bolagets arbete har kommit väsentligt längre när det gäller avfallsområdet än när det gäller vattenområdet.

Både nämnden och bolaget utformar i huvudsak sina entreprenadavtal för byggprojekt så att arbetslivskriminalitet kan förebyggas och beivras. Avtalens utformning säkerställer att det är möjligt att följa upp och kontrollera avtalsvillkor. Dessa har dock inte anpassats utifrån risker i enskilda projekt.

Både nämnden och bolaget behöver stärka uppföljningen av att arbetslivskriminalitet inte förekommer under avtalstiden. De kontroller som genomförs behöver anpassas efter riskbild avseende arbetslivskriminalitet. Det saknas även planer för uppföljning och anvisningar som stöd för projektledarens arbete med att genomföra kontroller. Revisionskontoret konstaterar också att varken nämnden eller bolaget använder avtalad möjlighet att ta del av underlag och dokumentation från leverantörers kontroller av exempelvis arbetsrättsliga villkor eller arbete mot korruption.

Revisionskontoret rekommenderar exploateringsnämnden och Stockholm Vatten och Avfall AB att:

- Säkerställa att uppföljning och kontroller av arbetsrättsliga avtalsvillkor anpassas utifrån riskbild och behov.
- Säkerställa att uppföljning och kontroll av arbetsrättsliga avtalsvillkor genomförs systematiskt och dokumenteras.

2. Inledning

I kommunfullmäktiges budget för år 2025 ställs krav på att nämnder och bolagsstyrelser ska utveckla och stärka sitt arbete mot välfärdsbrott. I arbetet ingår att identifiera de mest betydande riskområdena inom respektive verksamhet för att förebygga, upptäcka och hantera denna typ av brott. Arbetslivskriminalitet är en typ av välfärdsbrott och definieras som kvalificerade förfaranden där en verksamhetsutövare på ett otillbörligt och medvetet sätt bryter mot regler eller avtal i arbetslivet, så att arbetstagare utnyttjas och konkurrensen snedvrids (Delegationen mot arbetslivskriminalitet, SOU 2025:25). Förfarandet sker systematiskt eller i organiserad form. Det kan till exempel handla om överträdelser av arbetsrättsliga villkor (exempelvis regler om arbetstid och semester), betalning av skatter och avgifter, arbetsmiljö eller att arbetsgivare inte uppfyller avtalade villkor om exempelvis lön.

2.1 Motiv till granskning

Konkurrensverket uppger i uppdragsforskningsrapport 2025:5, ”Korruption i samband med offentliga inköp”, att bygg och anläggning är en av de branscher där risken för välfärdsbrott och korruption är särskilt hög. I byggbranschen är det vanligt att underleverantörer finns i flera led, vilket kan försvåra kontroller. Om nämnder och bolag inte bedriver ett aktivt arbete för att motverka arbetslivskriminalitet finns risk för att oseriösa aktörer etablerar sig och snedvrider konkurrensen. I förlängningen kan det medföra att stadens anseende skadas.

Mot bakgrund av detta har revisorerna beslutat att granska arbetet för att förebygga och upptäcka arbetslivskriminalitet inom byggprojekt.

2.2 Syfte och revisionsfrågor

Syftet är att bedöma om nämnden och bolagsstyrelsen säkerställer att arbetslivskriminalitet i byggprojekt förebyggs och upptäcks.

Granskningen besvaras med följande revisionsfrågor:

- Finns mål och aktiviteter specifikt för arbetet med att motverka arbetslivskriminalitet?
- Genomförs systematiska kontroller utifrån risker kopplade till arbetslivskriminalitet?
- Utformas entreprenadavtal för att förebygga och beivra arbetslivskriminalitet i byggprojekt?
- Finns en strukturerad och dokumenterad uppföljning av att arbetslivskriminalitet inte förekommer under avtalstiden?

2.3 Omfattning

Granskningen omfattar exploateringsnämnden (nedan ”nämnden”) och Stockholm Vatten och Avfall AB (nedan ”bolaget”).

2.4 Revisionskriterier

Revisionskriterier är de bedömningsgrunder som revisionen utgår från vid analys och bedömning. Följande revisionskriterier har tillämpats i granskningen:

- Skatteförfarandelag (2011:1244)
- Skattebrottslag (1971:69) 2 §
- Arbetsmiljölagen (1977:1160) 3 kap
- Lag (2016:1145) om offentlig upphandling
- Kommunfullmäktiges budget för år 2025 (KS 2024/939) med tillhörande regler för ekonomisk förvaltning
- Kommunfullmäktiges program för inköp (KS 2019/799) med tillhörande tillämpningsanvisningar (KS 2020/1629)
- Kommunstyrelsens anvisningar för nämndernas arbete med verksamhetsplan 2025 (KS 2023/1198)
- Stockholms stadshus AB:s anvisningar för bolagens arbete med verksamhetsplan 2025
- Tillämpningsanvisningar för nämndernas arbete med intern kontroll (KS 2025/1177)
- Stockholms Stadshus AB:s tillämpningsanvisningar för bolagens arbete med intern kontroll 2025

Bland revisionskriterierna finns kommunfullmäktiges program för inköp, med tillhörande tillämpningsanvisningar. Fullmäktige har i juni månad antagit ett nytt program för inköp och nya tillämpningsanvisningar är under framtagande. Granskningen utgår dock från det tidigare programmet för inköp eftersom att de avtal och styrdokument som granskats har upprättats när detta var gällande.

I granskningen har även Skatteverkets lista över lämpliga kontroller ”Ställ krav i upphandlingen och följ upp” samt Ekobrottsmyndighetens checklista ”Vet du vem du gör affärer med?” använts som referensdokument.

2.5 Metod

Revisionskontoret genomförde granskningen under perioden maj till december 2025. Granskningen har utförts i enlighet med SKYREV:s vägledning för verksamhetsrevision.

Granskningen har fokuserat på nämndens och bolagets styrning och uppföljning av att skatter och avgifter betalas för anställda, att arbetsrättsliga villkor följs samt att krav på arbetsmiljö och skälig lön följs.

Granskningen har genomförts genom intervjuer, dokumentstudier av styrdokument och stickprov av avtal.

Intervjuer har genomförts med avdelnings- och enhetschefer, upphandlare, avtalscontroller samt projektledare.

Ett stickprov har gjorts av avtal under perioden 2023–2025. Syftet med stickprovet har varit att ta del av avtals- och uppföljningsdokumentation. Urvalet har skett utifrån en lista av pågående byggprojekt med entreprenadavtal där underentreprenader anlitas. Urvalet för bolaget har enbart omfattat Stockholm Vatten AB.

Rapporten har faktakontrollerats av exploateringskontoret och Stockholm Vatten och Avfall AB.

3. Styrning för att motverka arbetslivskriminalitet

I detta avsnitt redogörs för kommunfullmäktiges styrning, hur kommunstyrelsen utövar uppsiktsplikt, moderbolagets Stockholms Stadshus AB:s roll och hur nämnden och bolaget styr arbetet i den egna verksamheten.

3.1 Övergripande styrning

Kommunfullmäktiges styrning för att motverka välfärdsbrott och arbetslivskriminalitet tydliggörs i budgeten, i program för inköp, i regler för ekonomisk förvaltning samt i tillämpningsanvisningar för verksamhetsplan och intern kontroll.

Av budgeten framgår att nämnder och bolag, utifrån sina ansvarsområden, ska utveckla arbetet mot välfärdsbrott. I arbetet ingår att identifiera de mest betydande riskområdena inom respektive verksamhet för att förebygga, upptäcka och hantera välfärdsbrott. Fullmäktige betonar även särskilt vikten av att ställa krav på arbetsrättsliga kontraktsvillkor samt att risken för att en upphandling eller ett inköp bidrar till välfärdsbrottslighet alltid ska analyseras i samband med beslut.

Fullmäktige betonar att arbetet med att motverka välfärdsbrott ska bedrivas systematiskt och utgå från riskbedömning, både generellt för branschen samt specifikt för den upphandlande myndigheten och upphandlingen i fråga. Riskbedömningen ska i sin tur speglas i de villkor och krav som ställs i avtalen samt i den uppföljning och de kontroller som behövs för att följa upp avtalen.

Fullmäktiges program för inköp slår fast att verksamheterna endast ska göra inköp från seriösa leverantörer som följer lagar och regler och som bidrar till sund konkurrens. Av tillämpningsanvisningarna framgår att arbetet med att förebygga och motverka välfärdsbrott ska bedrivas systematiskt och inkludera riskbedömningar, kravställning samt kontroll och uppföljning i samband med upphandling och inköp. Vidare ska nämnder och bolag kontrollera följsamheten till avtalens villkor i den omfattning som bedöms nödvändig utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. I vägledningarna till programmet rekommenderas att styrande dokument ska finnas, exempelvis rutiner för uppföljning.

I tillämpningsanvisningar för arbetet med verksamhetsplan 2025 anges krav på att samtliga nämnder och bolagsstyrelser ska redovisa hur välfärdsbrottslighet förebyggs och motverkas.

Enligt regler för ekonomisk förvaltning ska den interna kontrollen inom nämnder och bolag omfatta mål och strategier, styrning och uppföljning samt skydd av tillgångar. Tillämpningsanvisningarna för arbetet med intern kontroll anger att nämnder och bolag ska redovisa hur de omhändertar risker för välfärdsbrottslighet i sin interna kontroll. Inom dessa områden ska det finnas inbyggda uppföljnings- och kontrollsystem som säkerställer en effektiv förvaltning och förebygger allvarliga fel eller förluster. Nämnder och bolag ska årligen genomföra en väsentlighets- och riskanalys samt utifrån denna fastställa en internkontrollplan för att följa upp att det interna kontrollsystemet fungerar tillfredsställande inom nämndens eller bolagets verksamhetsområden.

3.2 Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen ska enligt kommunallagen utöva uppsikt över all verksamhet. Kommunfullmäktige anger i budgeten att kommunstyrelsen ska säkerställa att ändamålsenlig uppföljning av stadens leverantörer sker och att de krav som ställs i upphandlingar följs. Detta bland annat för att säkerställa att välfärdsbrottslighet inte förekommer.

Av intervjuer framgår att arbetet med att motverka välfärdsbrott stärkts under senare år. Kommunstyrelsen ställer i tillämpningsanvisningar krav på att riskanalyser ska omfatta välfärdsbrott. Under 2025 har en vägledning tagits fram för att stödja medarbetare i arbetet med att identifiera oseriösa leverantörer. Även utbildning erbjuds. Det finns ingen särskild rutin för att följa upp att riskbedömningar vid avtalsuppföljning genomförs eller att kontroller av avtalsvillkor anpassas utifrån riskbild avseende arbetslivskriminalitet. Kommunstyrelsens uppföljning är övergripande och utgår från vad nämnder och bolag redovisar i enlighet med anvisning för verksamhetsuppföljning.

3.3 Nämndens och bolagets styrning

Revisionskontorets granskning visar att både nämnden och bolaget i sina respektive verksamhetsplaner och i uppföljning (tertialrapporter) slår fast att oseriösa leverantörer inte ska förekomma. Nämnden har tydligt formulerade mål kopplat till arbetslivskriminalitet i sin verksamhetsplan. Vidare uppger nämnden att uppföljning av upphandlad verksamhet ska motverka alla typer av brottslighet. Samma krav ska ställas på upphandlad verksamhet som på verksamhet i egen regi, såväl avseende kvalitetskrav som anställningsvillkor och andra relevanta krav. Bolaget har inte formulerat konkreta mål och aktiviteter gällande arbetet mot arbetslivskriminalitet.

Vidare visar granskningen att nämnden i sin väsentlighets- och riskanalys har identifierat tre risker som rör välfärdsbrottslighet med höga riskvärden och därmed tillhörande åtgärder. Åtgärderna omhändertar dock inte riskerna i sin helhet. Bland annat anges att kontroller utförs av föreningen Rättvist byggande (se även avsnitt 5.1), men föreningen anlitas inte i alla nämndens byggprojekt. Därmed finns inga åtgärder avseende arbetslivskriminalitet för resterande projekt, där Rättvist byggande inte anlitas. Nämnden avser att utöka antalet projekt där Rättvist byggande anlitas inför år 2026. Rättvist byggande är en ideell förening där medlemmarna utgörs av byggherrar som samverkar för sund konkurrens och brottsfria byggen. Föreningen startades av fem fastighetsbolag i Stockholms stad och branschföreningen Byggherrarna.

Bolaget har inte i sin väsentlighets- och riskanalys identifierat några risker avseende välfärdsbrottslighet och har därmed inga planerade åtgärder.

Kommunfullmäktige betonar att arbetet med att motverka arbetslivskriminalitet ska utgå från löpande riskbedömning. Nämndernas och bolagens arbete med riskanalys och -bedömning är således avgörande för anpassning av uppföljning och kontroller.

Granskningen visar att både nämnden och bolaget saknar styrande dokument som ger medarbetare tydlig vägledning för exempelvis hur de ska arbeta med risker kopplat till arbetslivskriminalitet eller vilka kontroller som ska genomföras. I intervjuer har det framkommit att det åligger projektledare för respektive projekt att genomföra kontroller, exempelvis på arbetsplatser, och att ha vetskap om vilka personer som vistas där. Samtidigt beskriver projektledare att det råder otydlighet i vad som förväntas av dem avseende vilka kontroller som ska genomföras, hur det ska dokumenteras och att det inte alltid är tydligt vad som kan utgöra en kontroll. Ansvar finns inte nedtecknat.

För bolaget finns det vissa skillnader mellan de båda dotterbolagen, Stockholm Avfall AB och Stockholm Vatten AB, i hur arbetet för att motverka arbetslivskriminalitet bedrivs. Arbetet inom Stockholm Avfall bedrivs mer systematiskt. Bolaget uppger att det pågår ett omfattande utvecklingsarbete för att stärka och likrikta bolagets arbete mot välfärdsbrott och arbetslivskriminalitet. Arbetet förväntas pågå under hela 2026.

3.4 Revisionskontorets bedömning

Revisionskontoret konstaterar att både nämnden och bolaget i sina verksamhetsplaner uttrycker att oseriösa leverantörer inte ska förekomma. Både nämnden och bolaget för också diskussioner om hur arbetet för att motverka arbetslivskriminalitet ska stärkas framöver. Bolagets arbete har kommit väsentligt längre när det gäller avfallsområdet än när det gäller vattenområdet.

Revisionskontoret bedömer att nämnden och bolaget inte i tillräcklig utsträckning har mål och aktiviteter specifikt för arbetet med att motverka arbetslivskriminalitet, i enlighet med programmet för inköp. Arbetet grundas inte heller tillräckligt tydligt i en riskbedömning för branschen generellt eller specifikt för den egna verksamheten, vilket fullmäktige angett ska göras. Revisionskontoret bedömer vidare att riskanalys och interkontrollplan, både för nämnden och bolaget, i större utsträckning bör adressera och omhänderta riskerna för arbetslivskriminalitet i enlighet med reglerna för ekonomisk förvaltning.

4. Krav i entreprenadavtal

Av kommunfullmäktiges program för inköp framgår att en riskbedömning ska göras som grund för de specifika villkor och krav som ska ställas i avtal. Krav ska ställas på arbetsrättsliga villkor, arbetsmiljö och betalning av skatter och avgifter. Avtalsvillkoren ska vara tillräckliga för kontroll och uppföljning samt skapa möjlighet att vidta åtgärder vid avtalsbrott. I detta avsnitt redogörs för hur krav har utformats i avtal och avtalsmallar i syfte att förebygga och beivra arbetslivskriminalitet i entreprenadavtal för byggprojekt.

4.1 Avtalsutformning

Granskningen visar att nämndens och bolagens avtal reglerar att kontroller kan göras avseende skatter och avgifter, arbetsmiljö samt arbetsrättsliga villkor. Kraven är hämtade från standardiserade avtalsmallar och bilagor, framtagna av exempelvis Svensk Byggtjänst och stadsledningskontoret. I avtalen finns hävningsgrunder om det framkommer brott mot avtalsvillkoren. Avtalen består av en kontraktsdel som signeras av båda parter, samt ett flertal bilagor som reglerar detaljer. Bilagorna behandlar bland annat administrativa föreskrifter, arbetsrättsliga villkor och antidiskriminering. I avtalen finns ett flertal klausuler som säkerställer att beställaren får genomföra kontroller under avtalstiden samt att beställaren har rätt att ta del av kontroller som leverantören utför.

Stickprovsgranskningen visar att avtalsmallarna används. I granskningen har det inte framkommit några exempel på avtalsvillkor som har anpassats utifrån riskbild för enskilda projekt eller entreprenörer. Nämnden uppger dock att de arbetar med risker inom upphandling och inköp på en övergripande nivå.

4.2 Krav på betalning av skatter och avgifter

Den som betalar ut ersättning för arbete till en person som inte är godkänd för F-skatt (företagsskatt) ska enligt 10 kap. 2 och 3 §§ skatteförfarandelagen göra skatteavdrag. Den som uppsåtligt lämnar oriktiga uppgifter kan enligt 2 § skattebrottslagen dömas för skattebrott.

Granskningen visar att nämnden och bolaget enligt avtalsvillkoren har rätt att kontrollera att leverantören och underleverantörer sköter sina skatter och avgifter vid såväl upphandlingstillfället som löpande under avtalstiden. Brister i avtalsefterlevnad är grund för hävning av avtalet.

4.3 Krav på arbetsrättsliga villkor

Enligt lag om offentlig upphandling (LOU) 13 kap. 3 § får en upphandlande myndighet utesluta en leverantör från att delta i en upphandling, om myndigheten kan visa att leverantören har åsidosatt tillämpliga arbetsmiljö-, social- eller arbetsrättsliga skyldigheter. Myndigheten ska också kräva att leverantören ska fullgöra kontraktet enligt angivna villkor om lön, semester och arbetstid. Detta gäller även underleverantörer som direkt medverkar till att fullgöra kontraktet.

Av granskningen framkommer att nämnden och bolaget har en bilaga där det ställs krav på arbetsrättsliga villkor, i enlighet med lagstiftning. Kraven är formulerade utifrån Upphandlingsmyndighetens mallar. Nämnden och bolaget kan enligt villkoren begära in egenuppföljning från leverantören avseende hur de uppfyller de arbetsrättsliga villkoren. Om behov finns kan de även själva initiera revision för att säkerställa att de arbetsrättsliga villkoren följs.

Granskningen visar att avtalsbilagan används i merparten av de avtal som revisionskontoret tagit del av i stickprovssurvalet.

4.4 Krav på arbetsmiljö

En leverantör är skyldig att följa arbetsmiljölagstiftning och att bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter. I detta ingår att leverantören systematiskt ska planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att arbetsmiljön uppfyller föreskrivna krav på en god arbetsmiljö (3 kap. 2a § Arbetsmiljölagen). Arbetsmiljöverket förespråkar att leverantören vid avtalstecknande ska kunna uppvisa aktuell arbetsmiljöpolicy, beskriva det systematiska arbetsmiljöarbetet och ha säkerställt att de anställda har kännedom om leverantörens arbetsmiljöarbete. Under kontraktstiden ska beställaren följa upp leverantörens arbetsmiljöarbete genom regelbundna möten.

Granskningen visar att nämnden och bolaget ställer krav i avtal på att leverantörer ska följa och leva upp till svensk arbetsmiljölagstiftning och Arbetsmiljöverkets föreskrifter. Samtliga leverantörer ska upprätta en systematisk arbetsmiljöplan som ska godkännas av beställaren innan arbetet påbörjas och därefter hållas uppdaterad under hela avtalstiden. Avtalsformuleringarna ger beställaren rätt till kontroll av och insyn i leverantörens arbetsmiljöarbete samt rätt att ta del av leverantörens egna kontroller. Bolaget har en specifik skrivelse i de administrativa föreskrifterna om möjlighet för beställaren att genomföra arbetsmiljörevisioner och kontroller samt att leverantören är skyldig att lämna dokumentation för detta.

4.5 Krav mot korruption

Enligt kommunfullmäktiges program för inköp ska nämnder och bolag bedriva ett aktivt arbete för att minimera risken för korruption.

Granskningen visar att både nämnden och bolaget har krav i avtal på att leverantören ska ha ett systematiskt arbete för att säkerställa att korruption som strider mot svensk lagstiftning inte förekommer. Om beställaren kräver det ska en leverantör kunna redovisa sina rutiner och processer för detta. Om leverantören inte kan visa på detta så är det förenligt med vite.

4.6 Revisionskontorets bedömning

Revisionskontoret bedömer att nämnden och bolaget i huvudsak utformar sina entreprenadavtal för byggprojekt för att förebygga och beivra arbetslivskriminalitet. Avtalens utformning säkerställer att det är möjligt att följa upp och kontrollera avtalsvillkor. De avtal som tecknas följer de mallar som finns.

Revisionskontoret konstaterar dock att det inte framkommit några exempel på avtalsvillkor som har anpassats utifrån riskbild för enskilda projekt eller entreprenörer, i enlighet med kommunfullmäktiges program för inköp.

5. Uppföljning och kontroller av avtalskrav

Enligt kommunfullmäktiges program för inköp ansvarar nämnder och bolag för att genomföra den uppföljning och de kontroller som krävs för att säkerställa att avtalsvillkoren följs. Revisionskontoret har granskat nämndens och bolagets uppföljning och kontroller av de krav som ställs i avtal för byggentreprenader.

5.1 Plan för uppföljning

Enligt kommunfullmäktiges program för inköp ska nämnder och bolag följa upp efterlevnaden av avtalsvillkor. Inför varje upphandling ska det göras en plan för hur avtalet och leverantören systematiskt ska följas upp under avtalsperioden.

Revisionskontoret har i stickprovsgranskningen inte kunnat ta del av någon plan för hur respektive avtal och leverantör systematiskt ska följas upp under avtalstiden. I intervjuer framkommer att sådana planer inte alltid upprättas. Bolaget har visat exempel på planer från andra avtal som inte ingått i stickprovet. Nämnden har visat exempel på hur de har följt upp aktuella avtal.

Föreningen Rättvist Byggande är en branschgemensam satsning inom byggsektorn som arbetar för sund konkurrens, brottsfria byggarbetsplatser och schyssta villkor. Rättvist byggande gör skrivbordsutredningar av huvud- och underleverantörer och genomför även oannonserade kontroller på plats ute på arbetsplatser. Nämnden har anlitat föreningen som ett pilottest under 2024 i tre byggprojekt och nio under 2025. För år 2026 har ska detta utökas till 20 projekt. För övriga projekt är det projektledaren i respektive projekt som ansvarar för att genomföra kontroller. Bolaget utreder i dagsläget om föreningen ska anlitas och bolagsstyrelsen väntas fatta beslut i frågan under december månad.

5.2 Kontroll av betalning av skatter och avgifter

Av granskningen framkommer att nämnden genomför kontroller av skatter och sociala avgifter för sina huvudleverantörer och för deras underentreprenörer genom att ställa frågor till Skatteverket samt löpande prenumeration på avvikelser i kreditupplysning från Upplysningscentralen AB (UC). Nämnden använder sig även av tjänsten Kapitel 13, ett digitalt beslutsstöd för upphandlare, för löpande kontroller av leverantörer tre till fyra gånger per år. Kapitel 13 kontrollerar bland annat om en leverantör som lämnar anbud i en upphandling ska uteslutas på grund av de uteslutningsgrunder som

finns i LOU 13 kap. Bolaget använder sig av tjänsten ”Fråga Skatteverket”, en digital kontaktväg för frågor om beslutade skatter och avgifter. Om avvikelser påträffas görs även kontroller med hjälp av UC.

I intervjuer uppges att både nämnden och bolaget genomför kontroller av skatter och avgifter för sina huvudleverantörer och för deras underentreprenörer. I stickprovsgranskningen har revisionskontoret tagit del av sammanställningar från nämnden och bolaget där det dokumenteras att uppgifter om betalning av skatter och avgifter hämtats in. Revisionskontoret inte kunnat ta del av något underlag som beskriver hur de inhämtade uppgifterna används för analys och bedömning i uppföljningen av avtalskraven. Nämnden uppger dock att ett nytt arbetssätt för att sammanställa, granska och verifiera avvikelser har implementerats i början av året och att inga avvikelser hittills påträffats som krävt åtgärder.

Kontroller görs av huvudentreprenörer, medan underentreprenörer inte kontrolleras i samma utsträckning. Nämnden uppger att de kontrollerar och godkänner underentreprenörer mot Skatteverket i de projekt där Rättvist byggande inte anlitas.

5.3 Kontroll av arbetsrättsliga villkor

Efter att avtal har ingåtts övergår ansvaret för kontroller av att avtalsvillkor efterlevs till projektledaren. Varken nämnden eller bolaget har någon instruktion för vilka kontroller av arbetsrättsliga villkor som ska genomföras löpande under avtalstiden eller hur kontroller ska dokumenteras.

I intervjuer framgår att det finns en otydlighet i vilka kontroller av arbetsrättsliga villkor som ska genomföras. Det är heller inte alltid tydligt vad som kan utgöra en kontroll. Vidare framkommer från intervjuer att det ibland är projektledarens erfarenhet från tidigare projekt som blir avgörande för vilka kontroller som ska genomföras.

En del i att motverka arbetslivskriminalitet och svartarbete är att genomföra kontroller på plats ute på byggarbetsplatserna. I byggbranschen finns krav på identitetskontroller för att säkerställa att rätt personer arbetar på byggarbetsplatsen. ID06 är ett system som kan användas för identifiering och inpassering på byggarbetsplatser. För vissa mindre byggprojekt är det inte alltid möjligt att använda ID06 för inpassering och identitetskontroll. I intervjuer framkommer att det i dessa projekt inte finns någon formaliserad kontroll av personer på byggarbetsplatsen.

5.4 Kontroll av arbetsmiljö

I avtalsvillkoren avseende arbetsmiljö fastslås att leverantören ska ansvara för att arbetsmiljölagstiftningen och rådande föreskrifter följs. I de avtal som revisionskontoret tagit del av, både för nämnden och bolaget, framgår att byggmöten ska hållas regelbundet. Vid dessa möten är arbetsmiljö en stående punkt. Enligt avtalen ska leverantören genomföra regelbundna arbetsmiljöronder för att säkerställa att goda arbetsmiljöförhållanden råder på arbetsplatsen. Vid ronderna deltar leverantören och bygglidare från beställaren samt, i mån av tid, även projektledaren. Ronderna ska protokollföras och beställaren har rätt att ta del av dessa. I intervjuer uppger projektledare att protokoll från genomförda ronder begärs in regelbundet.

5.5 Kontroll av arbete mot korruption

Av intervjuer och stickprovsgranskningen framkommer att varken nämnden eller bolaget följer upp eller begär in leverantörernas arbete mot korruption.

5.6 Revisionskontorets bedömning

Revisionskontoret bedömer att både nämnden och bolaget bör stärka uppföljningen av att arbetslivskriminalitet inte förekommer under avtalstiden. Till viss del genomförs systematiska kontroller av avtalen, till exempel när det gäller skatter och avgifter. De kontroller som genomförs är dock inte anpassade efter riskbild för branschen generellt eller specifikt för respektive projekt, i enlighet med kommunfullmäktiges program för inköp. Det saknas vidare uppföljningsplaner samt anvisningar som stöd för projektledarens arbete med att genomföra kontroller. Revisionskontoret konstaterar också att varken nämnden eller bolaget utnyttjar avtalad möjlighet att ta del av underlag och dokumentation från leverantörers kontroller av exempelvis arbetsrättsliga villkor och arbete mot korruption.